

če bi bila še navedena gesta za ustavitelj avtomobila, saj je znano, da se precej razlikuje od te, ki jo uporabljamo pri nas, namreč: stisnjeno zapestje s pridvignjenim palcem izraža pri Rusih pohvalo, avtomobil pa zaustavljajo z iztegnjeno roko in zravnanimi prsti.

Tudi glede opreme in števila izvodov (1.000) si zasluži učenik resno grajo. Slovnici pravila bi bila lahko natisnjena z mastnim tiskom, posamezni primeri pa s poševnim ipd.

Na koncu recenzije lahko zapišemo, da III. del ruskega učbenika prof. Vlaste Tomišek daje dober vtis in bo nedvomno omogočal globlje spoznavanje ruskega jezika v srednji šoli — prav zato ji čestitamo!

Jurij Rojs
Pedagoška akademija Maribor

Sarajevska monografija o muslimanskih imenih

Ismet Smailović: Muslimanska imena orientalnog porijekla u Bosni i Hercegovini. Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Monografija I. Sarajevo 1977, str. 584.

Oddelek za jezik Inštituta za jezik in književnost BiH, ki je bil ustanovljen leta 1973, izdaja pet tipov svojih publikacij: dve periodični (*Radovi Odjeljenja za jezik* — doslej izšli 4 letniki, 1974—1977; *Književni jezik*, časopis, ki ga je Inštitut prevzel lani od založbe »Veselin Masleša«) in tri občasne (*Posebna izdanja* — doslej sta izšli dve knjigi; *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik* — 1. knjiga 1975; *Monografije* — 1. knjiga: Muslimanska imena...).

Takoj ob ustanovitvi Inštituta je bil sprejet načrt za zbiranje in znanstveno obdelavo muslimanskih osebnih imen orientalnega izvora v Bosni in Hercegovini; delo je nenavadno hitro, z veliko prizadevnostjo in znanjem opravil dr. Ismet Smailović (ki je gradivo zbiral že prej), sicer znan kot dialektolog in proučevalec jezika bosanskih pisateljev. Zanimanje za muslimanska imena ima v Bosni in zunaj nje že stoletno tradicijo, vendar so se jezikoslovci in drugi lotevali tega vprašanja po drobcih ali so jih ta imena zanimala samo zaradi te ali one njihove posebne pravo-

pisne, pravorečne, slovnične (vokativ) ipd. lastnosti. Večje število muslimanskih imen je pred Smailovićem zbral in razložil Abdulah Škaljić v svojem priznanem slovarju »Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku«, 1965, kjer zavzemajo imena dobro desetinno vseh besed (okrog 900); z manjšo znanstveno zanesljivostjo, a sicer več imen (okrog 1400), je obdelal Ibrahim Kemura v knjižici »Muslimanska imena i njihova značenja«, ki je v drugi izdaji izšla pred dvema letoma v Sarajevu.

Smailovićeva knjiga obravnava nad tri tisoč muslimanskih imen orientalnega izvora; avtor se je časovno in zemljepisno omejil tako, da je zbral gradivo iz pisanih in ustnih virov zadnjih sto let na ozemlju današnje republike Bosne in Hercegovine. S tem pa seveda ni rečeno, da avtorjeve ugotovitve posredno ne veljajo tudi za stoletja nazaj in vsaj v glavnem tudi za muslimanska področja zunaj BiH. Med gesla je Smailović sprejel tudi hipokoristike (razlage so ob izhodiščnem imenu) v po-knjiženi obliki; gradivo je akcentuiral, navedel zvalnik in rodilnik imena ter privedniško izpeljanko. Nekaterim manj razširjenim imenom je dodal tudi informacijo o področjih njihove rabe, vsa imena pa so opisno določena glede na pogostnost. Drugi del besedila ob glavnih geslih je namenjen ugotavljanju izvora in določanju prvotnega apelativnega pomena, pri čemer si avtor pomaga s številnimi sinonimi; to je na eni strani treba pozdraviti, včasih pa bralca lahko tudi odvrne od pomenskega jedra.

V svojem predgovoru Smailović govori o nastajanju dela: o zbiranju imen in o načinu obdelave; fonetične, naglasne, morfološke, etimološke in semantične. Pri etimologiziranju se avtor ni spuščal v »tamni vilajet« (str. 18), saj je v muslimanskih imenih zastopano zaledje številnih orientalnih jezikov kaj različnih struktur, najbolj seveda arabskega, perzijskega, turškega in starohebrejskega. Na podlagi dostopnih avtoritativnih slovarjev in druge etimološke literature je avtor razdelil muslimanska imena v tri med seboj ne strogo ločene skupine: imena z jasnimi apelativnim izhodiščem (večina); imena z dvema ali več možnostmi etimološke razlage (mnemnja navaja, ponekod daje enemu prednost); imena nejasnega izvora.

Obširna Smailovićeva uvodna študija o muslimanskih imenih (25—116) obravnava na vsakomur dostopen način glavna

vprašanja okrog nastanka in prilagojevanja celotnega kompleksa bosensko-hercegovskih osebnih imen, neposredno povezanih z islamizacijo tega ozemlja, ki se je po utrditvi turške oblasti v 16. stoletju v vseh pokrajinah naglo širila. Avtor sicer obžaluje, da bosensko zgodovino pisje še ni do kraja osvetlilo ta zanimivi proces, vendar se ne glede na to v imenoslovju lahko opremo na odločilno dejstvo, da je moral vsakdo, ki je sprejel islam, obvezno prevzeti tudi novo ime; in razumljivo je, da so to ista imena, ki so bila v navadi pri Turkih — največkrat arabskega in v manjšem obsegu perzijskega, turškega in starohebrejskega izvora. Avtor navaja obsežen seznam imen prvega rodu poislamljenih Slovanov, ki kaže, da je v tej fazi še prevladovala strpnost med pripadniki stare in nove vere; v prvih turških popisih se skoraj redno ob sinovem islamskem imenu sreča tudi staro očetovo ime, npr. *Husein*, sin *Milutina*; *Ibrahim*, sin *Vukana*; *Džafer*, sin *Pavla*; *Alija* sin *Bartola* itd. Kdor je hotel zatajiti očetov verski izvor, ki ga je izdajalo ime, je pri popisu preimenoval svojega mrtvega ali živega očeta v *Abdulah* (= Allahov služabnik), v najbolj vpadljivo islamsko ime; zato so tako pogoste formule: *Džafer*, sin *Abdulah*; *Ibrahim*, sin *Abdulah*; *Alija*, sin *Abdulah* itd.

Avtor pravilno ugotavlja, da se v bistvu sestav muslimanskih imen, kar zadeva njihovo adaptacijo, njihovo nadaljnjo predelavo in tvorbo hipokorističnih imen, nič ne razlikuje od krščanskih imen grškega, starohebrejskega in latinskega izvora. Zanimiva je glasovna primerjava nekaterih hebrejskih imen, ki so prišla v krščanski koledar v grški in latinski podobi (z nadaljnjimi prilagoditvami v posameznih jezikih), v islamski imenski fond pa z arabskim posredništvom. Tako pridejo po dveh različnih poteh k starohebrejskemu izviru imenski pari, npr.: *Ibrahim* in *Abraham*, *Merjema* (*Merima*) in *Marija*, *Jusuif* in *Jožef* (*Josip*), *Jakub* in *Jakob*, *Jahja* itd. in *Janez* (*Ivan*), *Iljas* in *Elija* (*Ilj*), *Ishak* in *Izak*, *Ismail* in *Samuel*, *Sulejman* in *Solomon*, *Adem* in *Adam*, *Davud* in *David*, itd.

Pri analizi srbohrvaške adaptacije orientalnih imen avtor ni imel težav z zamenjavo samoglasnikov; drugače je s soglasniškimi sistemi, ki so v ustreznih orientalnih jezikih bolj oddaljeni in je zato zamenjava posameznega soglasnika bolj zapletena, lahko zelo nenavadna. Avtor pa je moral upoštevati tudi precejšnje bosensko-hercegovske narečne razlike, ki so v kon-

zonantizmu še posebej opazne. Ko avtor našteva številne pripone, s katerimi se tvorijo hipokoristična imena, se ustavi ob ženskih imenih na -o, npr. *Ajko*, *Džehvo*, *Hato*, *Kado*, *Mejro* itd., ki jih je srečal zlasti okrog Cazina, Pećigrada in Velike Kladuše; drugi zbiralci imen so našli ženske hipokoristike še na več mestih zunaj omenjenega območja. Ker ne more najti razlage oblik na -o iz vzhodnih jezikov, pravilno tudi zavrača možnost vplivanja substrata, samo poziva, da bo treba pojavu posvetiti posebno pozornost. Ne omenja zvalniških oblik na -o, ki bi mogle preiti tudi v imenovalnik! Mogoče je ob tem vredno opozoriti na podobne ženske oblike na -o v bolgarskih imenih, vendar je zanje značilno, da so skoraj vsa naglašena na zadnjem zlogu (medtem ko so enaki moški hipokoristiki naglašeni na osnovi: *Fankò* ž. : *Fánko* m.). Štefan Ilčev je v slovarju bolgarskih imen in priimkov zabeležil tale ženska imena na -o: *Savò*, *Marigo*, *Margò*, *Kleo*, *Ašimò*, *Teofanò*, *Altjanò*, *Kalerò*, *Hrisò*, *Ileto* (pri štirih Ilčev naglasa ne označuje).

Med imeni, o katerih apelativnem izhodišču obstajata dve ali več mnenj, navaja Smailović tudi pogostno žensko ime *Lejla*, ki ga pri nas poznamo zlasti iz Prešernove Turjaške Rozamunde, v zadnjem času pa ga najdemo tudi med rojstnimi imeni, a najbrž samo med muslimanskimi priseljenci. *Lejla* je postala v arabskem svetu tako popularno ime zaradi pesniške legende, ki govori o njeni izredni lepoti in tragični ljubezni *Medžnuna* (= norec, obsedenec) do nje. Doslej so ime povezovali z arabskim občnim imenom *lajla* (= temna noč), v zadnjem času pa ga je sovjetski raziskovalec vzhodnih imen Alin Gafurov izvajal iz starohebrejskega imena *Lili*, ki je pomenilo *lilasto barvo*, *lilijo*. Smailović je tej razlagi sicer naklonjen, saj bi bila v skladu s celotnim fondom orientalnih imen, ki so prvotno pomenila najlepše lastnosti, barve, dragocene predmete ipd., vendar, pravi, da je to »bez čvrstih dokaza« lahko samo domneva.

Na koncu uvodne študije se avtor ukvarja še s pravopisnimi in pravorečnimi vprašanji muslimanskih imen; posebej poudarja, da je treba v pisavi in izgovoru ohraniti *h*, ki je pri Muslimanih zelo stabilen. Zato ne gre zamenjavati ali opuščati soglasnik *h*; torej samo *Hasan* in ne *Asan*, *Zulejha* (ne *Zulejka*), *Muhsin* (ne *Muksin*) itd. Veliko težav povzroča tudi soglasnik *j* (v pisavi *i* in *j*); soglasnika *č* in *ć* se

večkrat mešata, čeprav imajo samo tri muslimanska imena trdi č (Čelebija, Oruč, Malkoč), medtem ko gre v vseh drugih primerih za č, ki zastopa turški palatalni k' (Kemal = Čemal). Mešata se tudi soglasnika dž in đ, saj je praktiku težko vedeti, da je neko ime arabskega izvora, in je zato v pisavi in izgovoru v njem lahko samo dž. Govor je še o enačenju soglasnikov po zvonečnosti (Midhat — Mithat), o (ne)menjavi soglasnikov k, g, h pred e in i (Melika, dat. Meliki — ne Melici), o pisavi skupaj in narazen (Mehmedalija iz Mehmed — Alija), o zvonečih in nezvonečih končnih soglasnikih (Abas — Abaz, Haris — Hariz). Seznam literature obsega 68 knjig, razprav in člankov.

Glavni del knjige je seveda slovar (121—549). Tega bo s pridom uporabljal jezikoslovec, zgodovinar, jurist itd., pa tudi praktikom vseh vrst, od učitelja do matičarja bo dobrodošel. Slavist, ki ne pozna vzhodnih jezikov, bo našel v njem zanesljivo oporo, raziskovalec in ljubitelj imen pa ga bosta pogosto prelistavala. Veljavnost slovarja presega republiške meje BiH, saj srečujemo številna imena iz slovarja tudi pri nas.

Ob imenih *Jasmin*, *Jasmina*, *Jasminka* in *Karanfil*, *Karanfila*, *Karanfilka* se bi lahko vprašali, ali gre v teh in podobnih primerih res za muslimanska imena orientalnega izvora. Besedi sta res perzijskega oz. turško ← arabsko ← grškega izvora, toda kot ime sta pogosti tudi pri Srbih; *Jasminka* ni redka tudi pri nas. Najbrž bi morali takšne primere obravnavati tako kot npr. naše priimke *Žnidar*, *Žagar*, *Suštar*, itd., ki so nastali sicer iz nemških ljudskih izposojenk *žnidar*, *žagar*, *šuštar*, a so bili kot apelativi del slovenskega ljudskega besedja kakor npr. *mlinar* ipd.; *karanfil* in *jasmin* sta del srbohrv. leksike, *jasmin* pa je v različnih glasovnih variantah razširjen v vseh evropskih jezikih.

Škoda je, da se v uvodni študiji poigrava toliko »tiskarskih škratov«.

Franc Jakopin
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Juhoslovanska literatura na Slovensku 1945—1973

Sestavila Želmíra Grešková, izdala Univerzitetna knjižnica v Bratislavi, 1976. Str. 87 (+I)

Bibliografski zaznamek prevodov iz slovenskega leposlovja v slovaščino je prinesla knjižica *Littératures yougoslaves en Tchecoslovaquie 1945—1964*. Sestavil jo je dr. Oton Berkopec, izšla je v Pragi 1965, namenjena pa je bila kongresu PEN klubov na Bledu. Berkopec je razvrstil knjižne prevode v oddelke po izvirnih nacionalnih literaturah, navajal pa jih je skupno, brez ozira, ali so izšli v češčini ali slovaščini. Ta način si je mogoče razložiti iz dejstva, da je na Čekoslovaškem obstajal enoten PEN klub, ne upoštevajoč dvoje nacionalnih literatur.

Širše je zajela področje prevodov iz slovenskega leposlovja bibliografija, ki jo je pripravil Marijan Breclj in dopolnil France Dobrovoljc (razmerje 530 proti 245 bibliografskim enotam). Ta bibliografija je izšla kot posebna številka revije *Le livre slovène* 1971, mednarodnega glasila Društva slovenskih pisateljev. Obsegla je vse izdane knjižne prevode od srede preteklega stoletja do 1971, brez ozira na jezik, v katerem je bil prevod pripravljen. Ta bibliografija je prinesla k Berkopčevi dopnila.

Časovno sega še dalj v naslovu navedena brošura, ki je leta 1976 izšla (v ciklostilni razmnožitvi) v Bratislavi.

Ob treh navedenih bibliografijah se nam zastavljajo nekatera vprašanja, posebno izstopajoča ob slovaški iz 1976.

Razumljivo je v primeri z Berkopčevo »čekoslovaško« knjižico bilo sestavljalci povsem naravno, da se je omejila zgolj na prevode v slovaščino. Zmedena ali v zadregi pa je sestavljalca obstala ob vprašanju, kako ravnati s prevodi iz literatur v Jugoslaviji. Posamezni prevodi so pri njej razporejeni po oddelkih, ki priznavajo različnost jugoslovanskih slovstev. Ti posamezni oddelki nosijo naslove Srbska, Hrvatska, Slovenska, Črnogorska in Makedonska literatura, posebej pa je tudi Literatura Bosne in Hercegovine. Res se je jugoslovanskemu bibliografu vse prej kot lahko znašlo v sedanjem jugoslovanskem položaju. Velikokrat se ni mogoče odločati ne po slovstvenih zgodovinah in revijah, ne po krajih rojstva pisateljev, ne po mestih natisa. Prevajalci so se pri označevanju izvirnega jezika odločali velikokrat zgolj po naključju. Če vzamemo npr. oddelek, ki navaja prevode iz hrvaškega slovstva, beremo, da so prevedena iz hrvaščine npr. dela Begovića, Držića, Krle-